

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

Bezdomovectví z pohledu sociální práce

bakalářská práce

Autor práce: Lenka Netopilová
Studijní program: Rehabilitace
Studijní obor: Rehabilitace a psychosociální péče o děti, dospělé a seniory
Vedoucí práce: Mgr. Lenka Rosková

Datum odevzdání práce: 4. května 2012

Abstrakt

Tato bakalářská práce, bezdomovectví z pohledu sociální práce, byla zaměřena na problematiku bezdomovectví v malých obcích. Bezdomovectví patří mezi negativní sociální jevy ve společnosti. V současné době je jevem, který se dostává do popředí a stává se aktuálnějším problémem. Jde o životní styl, který je charakteristický pro města, ale i v malých obcích se tento fenomén může vyskytnout. Předmětem této práce bylo zjišťování, jak se s fenoménem bezdomovectví potýkají starostové v malých obcích a jaká jsou možná řešení pomoci osobám bez přístřeší.

V teoretické části této práce jsem se zaměřila na vymezení základních pojmů, které se týkají fenoménu bezdomovectví. Zejména jsem se zaměřila na definice osob bez přístřeší, jevu bezdomovectví, typologii a příčiny bezdomovectví, a také na sociální vyloučení. V této části práce je také zahrnut popis sociální práce s osobami bez přístřeší a sociálních služeb, které jsou jim poskytovány. Dále popisuje vývoj legislativy a vyhlášky týkající se bezdomovectví.

Praktická část prostřednictvím kvalitativního výzkumu metodou dotazování a technikou rozhovorů podle návodu zjišťovala odpovědi na výzkumné otázky. Celkem mi bylo poskytnuto 10 rozhovorů se starosty v okresech Přerov a Český Krumlov. V každém okrese to bylo 5 starostů. Rozhovory probíhaly na přelomu ledna a února 2012. Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jak se potýkají obce s touto problematikou, a eventuálně jaká opatření se při řešení problému bezdomovectví v jejich obci osvědčila.

Z výsledků výzkumu vyplývá, že starostové mají povědomí o fenoménu bezdomovectví a někteří z nich s tímto jevem mají vlastní zkušenost. Výsledky dále ukazují, že by se s touto problematikou uměli starostové vypořádat, ale také uvedli, že žádná opatření se jim neosvědčila v praxi, aby osobám bez přístřeší pomohli se z jejich tíživé situace dostat.

Bakalářská práce a její výsledky výzkumu se mohou stát zdrojem informací pro širokou i odbornou veřejnost a studentům zdravotně sociální fakulty v Českých Budějovicích ve výuce sociální práce.

Abstract

The bachelor thesis homelessness from the social work point of view focused on the problem of homelessness in small towns. Homelessness is one of the negative phenomena of society. Currently, this phenomenon has been coming to the forefront and has become a more important problem. It is a lifestyle characteristic for the towns but this phenomenon can occur in small municipalities as well. The subject of this work was to find out how the mayors of small towns cope with homelessness and how it is possible to help people without shelter.

In theoretical part I focused on setting the basic terms regarding the homelessness phenomenon. I mainly focused of the definitions of people without shelter, the homelessness phenomenon, typology and the reasons for homelessness and social exclusion as well. The description of social work with people without shelter and social work given to them is also included in this part. Further, it describes the development of legislation and regulations regarding homelessness.

Practical part used qualitative research of inquiries and the technique of interviews according to manual to get answers to researched questions. I was granted 10 interviews with mayors in the districts of Přerov and Český Krumlov all together, five interviews with mayors in each district. The interviews took place at the end of January and the beginning of February 2012. The objective of bachelor thesis was to find out how the small towns deal with this problematic and what kind of provisions proved to work when solving the problem of homelessness in their municipality.

The results of research show that the mayors have knowledge of the homelessness phenomenon and some of them have personal experience with it. Further, the results show that mayor would be able to deal with this phenomenon but they sated that none of the provisions worked in practical life to help people without shelter to get out of their difficult life situation.

Bachelor thesis and its results can be a source of information for broad public and professionals as well as the students of health social faculty in České Budějovice learning social work.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 4.5.2012

.....

(jméno a příjmení)

Poděkování

Děkuji své vedoucí práce paní Mgr. Lence Roskové za odborné vedení, cenné rady, užitečné rady a trpělivost, kterou mi věnovala při konzultacích k bakalářské práci.

Obsah

ÚVOD.....	8
1 TEORETICKÁ ČÁST	10
1.1 Bezdomovectví.....	10
1.1.1 Vymezení pojmu bezdomovectví.....	10
1.1.2 Typologie bezdomovectví	12
1.1.3 Příčiny bezdomovectví	15
1.1.4 Sociální vyloučení	17
1.2 Sociální práce	19
1.2.1 Sociální práce s osobami bez přístřeší	19
1.2.2 Sociální služby pro osoby bez přístřeší	20
1.3 Vývoj legislativy	24
1.3.1 Historický vývoj	24
1.3.2 Legislativa sociální pomoci v obcích a celé ČR	25
1.3.3 Vyhlášky týkající se bezdomovectví	27
1.3.4 Legislativa v obcích z pohledu bezdomovectví	29
1.3.5 Obec a možné přístupy pomoci osobám bez přístřeší	31
2 PRAKTICKÁ ČÁST.....	33
2.1 Cíl práce	33
2.2 Výzkumné otázky	33
3 METODIKA.....	34
3.1 Použité metody a techniky.....	34
3.2 Charakteristika výzkumného souboru	34
3.3 Vlastní realizace výzkumu.....	35
4 VÝSLEDKY	36
1.1 Obecné údaje o cílovém souboru	36

1.2 Definice osoby bez přístřeší	37
1.3 Výskyt bezdomovectví	39
1.4 Návrhy možného řešení	41
5 DISKUZE	44
6 ZÁVĚR	50
7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	52
8 KLÍČOVÁ SLOVA	56
9 SEZNAM PŘÍLOH	57

ÚVOD

V bakalářské práci se zaměřuji na bezdomovectví z pohledu sociální práce. Bezdomovectví se stává rozšířeným a závažnějším fenoménem dnešní společnosti. Tendence výskytu tohoto jevu jsou na vzestupu. Problematika bezdomovectví není problémem jen samotných osob bez přístřeší, ale celé naší společnosti. Týká se nejen velkých měst, ale i obcí. V této práci jsem se zaměřila na bezdomovectví v malých obcích. Zajímalo mě, jak dokáží starostové malých obcí s tímto fenoménem pracovat, a jestli se vůbec setkali v jejich obcích s bezdomovectvím. Dále jaké mají možnosti práce s nimi, co využívají a jaká řešení se jim osvědčila.

V České republice se s tímto jevem pracuje poměrně krátkou dobu vlivem minulého režimu, kdy bezdomovectví jakoby neexistovalo. V současnosti se s ním pracuje a neustále se vyvíjí pomoc těmto lidem bez domova. Tento jev je chápán ve společnosti jako sociálně patologický, který se objevuje ve společnosti již od jejího počátku. Příčinou a zároveň důsledkem bezdomovectví může být chudoba, nezaměstnanost a s tím spojené nedostatečné příjmy, nepříznivé životní podmínky, zneužívání alkoholových nebo nealkoholových drog a v neposlední řadě trestná činnost.

Téma bakalářské práce „Bezdomovectví z pohledu sociální práce“ jsem si vybrala z důvodu mého zájmu o sociální skupinu osob bez přístřeší. Zajímal mě fakt, jak lze s touto sociální skupinou pracovat a pomoci jim jinak než v institucích, které známe z měst. Problematikou bezdomovectví jsem se chtěla vždy zabývat, jednak v rámci praxe na zdravotně sociální fakultě i v budoucím povolání.

V teoretické části mé práce jsem se zaměřila na definování základních pojmů týkající se bezdomovectví. Byly to pojmy bezdomovectví, osoba bez přístřeší, typologie a příčiny bezdomovectví a sociální vyloučení. Poté jsem se zabírala sociální prací, jednak obecně, ale také sociální prací přímo zaměřenou na osoby bez přístřeší a sociálními službami, které jim mohou být poskytovány v rámci sítě sociálních služeb. A posledním tématem teoretické části byla legislativa spojená s bezdomovectvím.

V praktické části jsem využila kvalitativního výzkumu pomocí metody dotazování, ve které jsem se zaměřila na zjištění možného výskytu bezdomovectví

v malých obcích. Cílem bylo ukázat, jak dotazovaní starostové zápolí s tímto fenoménem, jaké využívají formy práce s nimi, a eventuálně jaké mají osvědčené řešení pomoci osobám bez přístřeší.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Bezdomovectví

V této kapitole mé práce byly zpracovány základní definice, formy, příčiny a typologie bezdomovectví a s tím související sociální vyloučení za použití odborné literatury. Bezdomovectví je sociálním jevem, který má své formy a vzniká za určitých příčin. Tento jev je vždy podmíněn řadou faktorů a ztělesňuje podobu sociálního vyloučení.

1.1.1 Vymezení pojmu bezdomovectví

U definování pojmů osoby bez přístřeší a bezdomovectví, vždy narážíme na nejednotnosti definic (11).

„Jak definovat bezdomovství a jak vlastně nazvat ty vyřazené nepřijatelné vykloubené bytosti, všude nechtěné, vyloučené a zraněné, pohybující se sem a tam, připomínající tkalcovský člunek, který se pohybuje mezi ulicí, nádražím a ubytovnou, útekem a zadržením. Jak nalézt adekvátní termín, který by vystihl ten ping-pong, posílaný z jednoho koutu nádraží do jiného, z jednoho veřejného prostranství do druhého, z jedné humanitární organizace do jiné.“ Každá definice pojmu bezdomovectví je v obsahu nejasná (3).

„Výčet okolností:

- absence střechy nad hlavou (spaní na ulici či jiných veřejných prostranstvích)
- absence domova (život v instituci nebo v dlouhodobém či krátkodobém podnájmu nebo ubytovnách různého typu)
- bydlení nejisté (squat, bydlení bez smlouvy)“ (3)

Bezdomovectvím tedy můžeme rozumět určitý stav společenského jevu, kterému předchází jednání a procesy vedoucí ke ztrátě zázemí, životních jistot a ke společenskému vyloučení. Tato sociální situace vzniká nejrůznějšími vnitřními faktory.

Zasahuje všechny sféry života člověka, který byl odsouzen takto žít. Je to způsob života charakteristický ztrátou bydlení (11).

Z psychosociálního hlediska nelze vycházet jen ze vztahu k bydlení, ale i z určitého stylu života. Jde o extrémní obměnu, kterou přijímají lidé se změněnou osobností a nejsou schopni přijímat a plnit společenské potřeby. U těchto osob jde vzácně o životní volbu, ale spíše o sociální poklesek, jenž nedokáží sami ovlivnit a z toho plyne následné odstoupení na lepší alternativu života ve společnosti. Bezdomovectví tedy může také být efektem „generalizovaného psychosociálního selhání spojeného se ztrátou většiny běžných rolí a úpadkem společenské prestiže.“ Takto selhávají lidé se zápornými a nedostatečnými návyky, s dysfunkční osobností a nedostatečnými kompetencemi (18).

Bezdomovectví je „více než nedostatkem přístřeší a více než chudobou, je součástí širšího procesu marginalizace založeného na neschopnosti bezdomovců participovat na způsobu života, který je standardní pro většinu populace“ (7).

V dnešní době můžeme marginalizaci chápat jako odsun na okraj společnosti, odsunutí z účasti na společenském životě, ztrátou své pozice ve společnosti spojenou s psychickým strádáním. U sociálního strádání jde o nerovnost ke vztahu k pěti základním zdrojům společnosti, ke kterým řadíme zaměstnání, vzdělání, bydlení, zdravotní péči a sociální ochranu (11).

Fenomén bezdomovectví je ve větší míře problémem velkých měst než malých obcí. Osoby bez přístřeší zde očekávají snadnější nalezení práce, bydlení, a hlavně uspokojení svých životních potřeb. I to jsou důvody proč se ve velkoměstech hromadí. Existence bezdomovců na malých vesnicích je také možná, ale v menších počtech, většinou se zde pohybují jako jednotlivci. Tito lidé nežebrají, ale pomáhají jim místní lidé nebo se živí odvozem starých věcí do sběren. Z obce nechtějí odcházet zpravidla kvůli zvyklostem na vesnici, a protože zde prožili celý svůj život. Někteří bezdomovci žijí i docela mimo společnost, v přírodě, lesích a skalách, postavených provizorních boudách. Ale o těchto lidech bez domova nemáme přesné údaje (11).

Pojem osoba bez přístřeší se v minulosti mnohokrát proměnil. Původně byli tyto osoby označovány jako osoby bez státního občanství nebo domovského práva. Do dnes

tento pojem takto chápe právní řád České republiky. Dnes užíváme termíny osoba bez přístřeší, lidé bez domova. Tyto termíny upravuje „zákon č. 108/2006 sb. o sociálních službách“, který přejmenoval termín bezdomovec na osoby bez přístřeší či na osoby v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení. Ale definici, kdo je přesně touto osobou nikde neuvedl. V běžné populaci je stále zažitý pojem bezdomovec, i v této práci bude dále používán (11).

Bezdomovec je tedy člověk bez přístřeší, který obvykle trvalé bydliště má, ale z nějaké příčiny ho využívat nechce nebo prakticky ani nemůže. Zpravidla tato osoba nedochází do zaměstnání, nemá rodinu nebo se ho jeho blízcí vzdali a jejich vztahy ztratily své poslání. S tímto stavem souvisí i vztah ke společnosti, který prakticky nemá žádné vazby a tím je izolován na okraj společnosti (18).

Jde především o osobu, která nemá domov, postrádá místo, kde by byla obklopena láskou a jistotou, měla zde své zázemí, měla s kým sdílet život. Je to místo kam se člověk může kdykoli a za jakýkoli podmínek vrátit, prožívá zde své vztahy s blízkými osobami. S tímto místem se vážou silné emoce. Z toho nám plyne, že domov není jen střecha nad hlavou, kde můžeme složit hlavu ke spánku. Domov představuje určité jistoty, bezpečnost, ochranu před světem. Patří mezi základní potřeby člověka. Tyto zkušenosti by nám mohli předávat děti z dětských domovů, lidé žijící v azylových domovech a v jiných podobných zařízeních, lidé stídaní podnájemy atd. Příkladem nám mohou být lidé spící na ulici, ale také migranti nebo lidé ohrožení živelnou katastrofou (11).

1.1.2 Typologie bezdomovectví

Osoby bez přístřeší můžeme rozdělit do jednotlivých kategorií, typologií nebo různých skupin a podskupin. Záleží na literatuře, kterou si vybereme. V evropském měřítku se sledováním bezdomovectví zabývá organizace FEANTSA (Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci). Tato organizace se snaží zastřešit všechny neziskové subjekty, které pracují a nebo bojují s bezdomovectvím. V roce 2005 uskutečnila výzkum, v němž se snažila určit jednotné pojmy bezdomovectví (2).

V České republice se používá typologie, dle kritérií Evropské unie podle terminologie ETHOS. Rozlišuje čtyři skupiny. „Bezdomovci jsou lidé:

- bez střechy nad hlavou (přežívající venku, případně v noclehárně)
- bez bytu (v ubytovnách pro bezdomovce, osoby bez možnosti bydlení ve zdravotnických a sociálních zařízeních, ve věznicích)
- v nejistém bydlení (u příbuzných, v bytě bez právního nároku, ve výpovědi z bytu)
- v nevyhovujícím bydlení (boudy, chatrče, maringotky, na pracovišti, přelidněné byty)“ (13)

Ve většině případů pracujeme s pojmy spojovanými s tzv. bezdomovectvím zjevným, kdy zapomínáme na tzv. skryté či potenciální bezdomovectví. Setkáváme se s lidmi bez střechy nad hlavou, přespávající na ulici, v parcích, v polorozpadlých budovách, bytech a jiných veřejných prostranstvích. Ale jsou zde i lidé, jenž mají své bydlení nejisté, může to být potenciálně kvůli neplacení nájemného. A třetí stranou jsou lidé, kteří se nachází uprostřed, jenž mají pouze nouzové ubytování krátkodobé či dlouhodobé, a ti co mají vlastní bydlení, ale chybí jim základní zdravotní úroveň (3).

Zjevné bezdomovectví

Do této skupiny řadíme osoby, které jsou nejviditelnější, ale také nejméně početnou skupinou. Náleží sem lidé přežívající na nádraží, na ulici, v parcích, v rozpadajících se budovách a nebo opuštěných domech. Zároveň sem patří ti, co vyhledávají v zimních obdobích noclehárny, azylové domy, a pod. (3).

Zjevné bezdomovce poznáme na první pohled dle jejich zpustlého, špinavého a páchnoucího zevnějšku, otrhaného oblečení, ošoupaných bot, jídlo hledající v odpadkových koších, kontejnerech, popíjející levný alkohol a sbírající nedopalky cigaret. Živí se žebráním a celý svůj majetek mívají při sobě v batozích a různých taškách (11).

Mezi nimi se mohou najít i tací, kteří si raději volí život na ulici, svobodu a odmítají jakoukoli pomoc ze strany organizací a sociálních pracovníků, z důvodu jakési závislosti na systému (12).

Jde o tzv. podskupinu dobrovolných bezdomovců, kteří „na jinou formu života již rezignovali, jejich ambice jsou nesouměřitelné s cíli lidí žijících ve většinovém proudu společnosti. Tito bezdomovci si především chtějí opatřit jídlo, teplo, případně přístřeší“ (8).

Na druhé straně do této skupiny zjevných bezdomovců řadíme i ty osoby bez domova, které si tento styl života nevybraly. Jsou to osoby s vážnou duševní poruchou (23).

Podíl těchto osob ve vyspělých zemích činí 80 – 95 %. Nejčastější duševní poruchy mezi osobami bez přístřeší jsou:

- „poruchy osobnosti,
- závislost na alkoholu a jiných návykových látkách,
- schizofrenie
- mentální retardace
- organické poruchy (demence, úrazy CNS)
- afektivní poruchy (deprese, manie)“ (20)

„Bezdomovců trpících psychózou (nemocí z okruhu schizofrenie) je 20 – 40 %, ačkoli prevalence v populaci tzv. domovců je 1%. Jejich bezdomovectví není dobrovolně přijatý životní styl, jak říká mýtus, ale důsledek řádně neléčeného onemocnění.“ V tomto ohledu se o bezdomovce nikdo nezajímá a jsou často diagnostikováni náhodou. Ve většině případů po různých konfliktech bývají přivázeni do psychiatrické léčebny v rukou policie, nebo častým případem může být také úraz, kdy při lékařském ošetření se chovají nápadně až divně. Obvykle se přijde na to, že osoba trpí psychózou řadu let, kdy mohla být léčena, a nebo vůbec nebyla léčena na toto duševní onemocnění. „Místo života v němž by byli v lepším případě vyléčeni a platní, v horším méně nemocní a schopní se společensky zařadit, prožívají život opovrhovaných vydědenců ve špíně, hladu a zimě“ (23).

Tato skupina zjevných bezdomovců je nejvíce vnímána většinovou společností, protože se s ní běžně setkává na ulicích měst (8).

Skryté bezdomovectví

Do skupiny skrytých bezdomovců patří ti co jako „bezdomovci žijí, ale nejsme to schopni rozlišit na první pohled“ (20).

Lidé bez domova v této skupině, z nejrůznějších příčin, které znají jen oni, nevyužívají sociálních služeb. Jejich způsob života a problémy zastírají a na první pohled bychom je od běžné populace ani nepoznali. Do této skupiny osob bychom mohli zařadit ty osoby, co cestující z jednoho místa na druhé, a nebo využívají své přátele a příbuzné k přechodnému ubytování (3).

Nezdržují se na jednom místě dlouho a od zjevných bezdomovců se oddělují, protože i mezi nimi funguje hierarchie (12).

Potenciální bezdomovectví

V této skupině jsou to osoby, kterým hrozí akutní ztráta domova. Příkladem mohou být oběti domácího násilí, squateři, černí nájemníci, obyvatelé domů určených k demolici, lidé žijící v holobytech, zahradních chatkách a pod. (12).

Ve většině případů mají jakoby přístřeší, práci, ale žijí v nepříjemných životních podmínkách. Žijí v neustálém ohrožení, že o svoje bydlení přijdou. Potenciálními bezdomovci se stávají například mladí lidé vycházející z dětských domovů, osoby po výkonu trestu, bývalí pacienti z psychiatrických léčeben, uživatelé terapeutických komunit. Jejich největší problém může nastat ve chvíli „nedostupnosti vlastního bydlení.“ Do této skupiny zahrnujeme v dnešní době i migranty, uprchlíky a přistěhovalce (3).

1.1.3 Příčiny bezdomovectví

Faktorů způsobujících ztrátu bydlení respektive domova může být spousta. Dají se rozdělit do dvou základních skupin na objektivní a subjektivní faktory (12).

Objektivní faktory obsahují společenskou situaci v politice státu, a to především politickou scénu zaměstnanosti, politiku bytovou, pozice menšin ve společnosti a celkovou sociální politiku státu. Největší význam mají na poli v boji proti nezaměstnanosti, sociálnímu vyloučení, jakékoli diskriminaci, jak na úrovni v

postavení žen a mužů, tak i postavení minorit vzhledem k většinové společnosti, dodržování všech lidských práv, zaměstnávání mladých lidí na trhu práce (12).

Subjektivní faktory se týkají sociální situace konkrétního jednotlivce, za předpokladu jeho vlastních sociálních dovedností, hlavně v rámci sociálního přizpůsobení. Tyto faktory lze seřadit do čtyř skupin: (3)

- Materiální (dlouhodobá nezaměstnanost, ztráta nebo nejistota v bydlení, zadluženost, nedostatek finančních příjmů)
- Vztahové (problémy v manželství nebo v rodině, změna vztahů v rodině, její funkčnost, narušené vzájemné vazby, rozpad manželství, rozchod partnerů, násilí v rodině, zneužívání, týrání, celková samota)
- Osobní (různá onemocnění např. duševní, mentální, somatická, závislosti na psychoaktivních látkách a jiné, sociální nezralost)
- Institucionální (odchod z výkonu trestu, opuštění ústavní výchovy, propuštění z léčeben) (3)

Nejčastější příčiny bezdomovectví jsou:

- Ztráta zaměstnání – 23%
- Rozvod – 20%
- Odchod od rodiny – 11%
- Výkon trestu – 5%
- Finanční problémy, dluhy, špatné hospodaření – 3%
- Výstup z ústavního zařízení – 2%
- Ostatní příčiny – ztráta bytu, mentální a psychické nemoci – 29%
- Dobrovolné rozhodnutí – 7% (29)

Nejčastější seskupení příčin je:

- Rozvod + ztráta bytu nebo práce
- Narušené vztahy rodičů a dětí + ztráta bytu nebo práce
- Návrat z vězení + narušené rodinné vztahy (29)

Důsledek bezdomovectví je vždy individuální u každého člověka. Ve většině případů se k nim připojují další a další příčiny, které osobám bez domova ve velké míře mohou bránit, se navrátit zpět k prostému životu. Faktory subjektivní a objektivní se ve vzájemné míře prolínají. Z toho plyne, že bezdomovectví je souhrnným jevem a v té míře by měla odpovídat i adekvátní pomoc od organizací, aby se zlepšilo postavení těchto osob ve společnosti (12).

1.1.4 Sociální vyloučení

Problematika bezdomovectví je úzce spjatá se sociálním vyloučením. Tento fenomén je považován za formu až extrémního vyloučení.

Sociální vyloučení můžeme chápat dle „zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách“ jako odsun člověka mimo většinovou společnost a zároveň jeho nemožností se zpět do něj zapojit z důvodu jeho nepříznivé životní situace (21).

Nepříznivá sociální situace je charakterizována v tomto zákoně „jako oslabení nebo ztráta schopností z důvodu věku, nepříznivého zdravotního stavu, pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí, ohrožení práv a zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby nebo z jiných závažných důvodů řešit vzniklou situaci tak, aby toto řešení podporovalo sociální začlenění a ochranu před sociálním vyloučením“ (22).

Význam sociálního vyloučení jak ho dnes známe, byl poprvé užít ve Francii pro zvláštní skupinu osob, která se nacházela na okraji společnosti. Tito lidé byli zcela separováni od volných pracovních možností, ale také od záchranné sítě státní sociální pomoci. Tyto události se odehrávali ve Francii v 70. letech. Nejdříve se sociální vyloučení dávalo do spojení s osobami handicapovanými, osamocenými rodiči a s mladistvými. Později byl pojem spjat se souvislostmi jako ztráta zaměstnání, dlouhodobá nezaměstnanost. Na sociální vyloučení můžeme nahlížet třemi pohledy: (30)

- redistribuční – klade důraz na společenské vlivy, které stav zapříčiňují a orientuje se na osoby v chudobě

- etický – zdůrazňuje mravní pokles a delikventní chování lidí a celých sociálních skupin
- integrační – zde se tím rozumí vyloučení z trhu práce (30)

Sociální vyloučení můžeme chápat jako „proces, kterým jsou jednotlivci či celé sociální skupiny osob zbavovány přístupu ke zdrojům nezbytným pro zapojení do sociálních, ekonomických a politických aktivit společnosti jako celku.“ Proces sociálního vyloučení je především dopadem chudoby, nízkých příjmů a dalších faktorů jako jsou například nedostatečné vzdělání, špatné životní předpoklady a diskriminace. Tito lidé mají nedostatečný přístup k sociální síti, ke službám a k organizacím v ní. Sociální vyloučení obsahuje vnitřní a vnější vlivy (7).

Vnější vlivy sociálního vyloučení neovlivní lidé svým jednáním a chováním. Tyto vlivy existují v důsledku společenských podmínek. Tuto kategorii charakterizuje například sociální, bytová politika, politika zaměstnanosti státu nebo diskriminace (32).

Vnitřní vlivy sociálního vyloučení jsou důsledkem skutečného jednání osob, kterých se vyloučení dotýká. Vlastní životní situaci mohou osoby vyloučené svým chováním způsobit, a nebo ji podporovat. Do této skupiny patří například dlouhodobá nezaměstnanost spojená se ztrátou pracovních návyků, demotivace k řešení životních potřeb a nešetrnost k vlastním financím (32).

1.2 Sociální práce

Definice sociální práce by mohla znít takto, je to „aktivita, zaměřená na zlepšení, obnovení sociálního fungování klienta a na tvorbu společenských podmínek příznivých pro tento cíl“ (33).

Obecně cílem sociální práce je pomoci lidem, kteří potřebují řešit jejich osobní problémy a podporu přizpůsobit se stávajícím podmínkám při vzájemné spolupráci mezi uživatelem a sociálním pracovníkem. K tomuto cíli také patří objevování, redukování a objasňování společenských problémů. Dalším cílem je podpora rozvoje sociální politiky a navázání spojení se sociálními službami (33).

Sociální práce musí být profesionální prací, jde především o kontakt člověka s člověkem. Sociální pracovník se nachází ve středu mezi uživateli a společností, zprostředkovává kontakt mezi nimi (11).

Sociální práce staví na solidaritě ve společnosti a zároveň také na lidském potenciálu. Sociální pracovníci se snaží podporovat jednotlivce, celé skupiny nebo různé komunity. „Sociální práce je hlavním přístupem při poskytování sociální pomoci“ (10).

1.2.1 Sociální práce s osobami bez přístřeší

Sociální práce s bezdomovci je ve všech ohledech specifická. Cílem sociální práce s osobami bez přístřeší by mělo být jeho úplné osamostatnění, vlastní zodpovědnost a nezávislost na sociálních službách. Problém by mohl nastat v tom, že se sociální pracovník může dostat do situace, kdy se spíše uchýlí ke spásitelské práci než aby se domluvili na společném postupu, jak se z životní situace osoby bez domova postupně vymanit. K této situaci může například dojít tehdy, když sociální pracovník zkontaktuje nebo je kontaktován bezdomovcem ve velmi špatném stavu, jak zdravotním, tak i psychickým. Každý sociální pracovník by si měl vzít za cíl, aby mezi ním a uživatelem služeb nedošlo k závislosti na profesionální pomoci. Důležité je v této

práci si uvědomit, že každá osoba bez domova má jiné sociální problémy a má jiné potřeby, se kterými by chtěla pomoc (12).

Každá osoba bez domova nejvíce vyžaduje podporu člověka a místo, kam kdykoli může přijít pro pomoc, promluvit si, zahřát se, a kde případně dostane něco k jídlu a k pití nebo si sám může uvařit. Jeho nejvýznamnějšími potřebami k přežití na ulici jsou jídlo, pití, oblečení, dobrá obuv, zázemí pro osobní hygienu. Dále je pro něj významné prostředí, kde si může odpočinout a přenocovat. Pokud jsou mu tyto potřeby poskytnuty, je člověk spokojený a může se s ním dále pracovat (3).

Ve většině případů jsou tito lidé bez osobních dokladů, jako je například občanský průkaz, rodný list, zápočtové listy z posledního zaměstnání, osvědčení o různých kurzech, potvrzení o ukončení na absolvovaných školách, průkaz zdravotní pojišťovny atd. Při vyřizování těchto dokladů je často nutná osobní asistence sociálního pracovníka na jednotlivých úřad. Nejdůležitější pro tyto osoby je vyřízení občanského průkazu, od něj se vyvíjí veškerá pomoc. Mohou si žádat o různé sociální dávky, zaevidují se na úřadu práce, který jim může pomoci při hledání práce (3).

U starších osob bez domova je hlavní prioritou vyřízení starobního důchodu, popřípadě invalidního a vyjednání umístění v domově pro seniory, v domech s pečovatelskou službou, kde by bylo pro ně lepší zázemí. Při sociální práci s osobami bez domova by měli sociální pracovníci vzít v úvahu, které postupy práce správně naplňují potřeby těchto osob (3).

1.2.2 Sociální služby pro osoby bez přístřeší

Sociální služby v praxi týkající se osob bez domova dělíme na praktické přístupy z hlediska preventivních aktivit, naplňování základních potřeb a neintegrace a soběstačnosti (12).

Preventivní aktivity zahrnují sociální poradenství. Toto poradenství musí obsahovat jak základní, tak i odborné. Sociální poradenství nabízejí všechny státní i nestátní organizace sociálního zaměření (12).

„Základní sociální poradenství poskytuje informace o nárocích, službách a možnostech, které mohou vyřešit nebo zmírnit obtížnou situaci člověka. Poskytované informace vyplývají ze systému sociální ochrany občana, k němuž patří pojištění, podpora a pomoc, nebo ze systému, který zajišťuje zaměstnanost.“ Cílem poradenství je poskytnout, co nejvíce informací v místě bydliště, na pracovišti, popřípadě v zařízení, které navštěvuje. Hlavní součástí základního sociálního poradenství je pomoc zařídit další odbornou pomoc (27).

„Odborné sociální poradenství poskytuje přímou pomoc lidem při řešení jejich sociálních problémů. Jde zejména o problémy manželství nebo mezigeneračního soužití, v péči o děti, starší a zdravotně postižené občany, o osoby propuštěné z výkonu trestu. Odborná pomoc je zaměřena na konkrétní pomoc a praktické řešení obtížné sociální situace člověka“ (27).

Hlavním cílem sociálního poradenství je přivést člověka ke schopnosti řídit sám sebe, tak aby byl v budoucnu schopen si sám poradit v obtížných situacích. Sociální poradenství pomáhá uživateli orientovat se v sociálních službách, popřípadě mu zprostředkovává kontakty s jinými službami. Poradenství zahrnuje spojení s úřady, kde se často člověk bez domova ztrácí v jejich požadavcích. Lidé obvykle netuší ani na jaké sociální dávky mají nárok, a který úřad konkrétně tyto dávky vyplácí. Sociální pracovník napomáhá tyto dávky získat. Základem poskytnutí této služby je její dostupnost a bezplatnost. Poradenstvím pro osoby bez domova se zabývají občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti a nízkoprahová denní centra (12).

Služby zaměřené na naplňování základních potřeb by měly být poskytovány v rámci jednoho zařízení, nejvýhodněji v nízkoprahových zařízeních pro osoby bez přístřeší a nebo v rámci azylových domů, což je v praxi nejběžnější způsob. V těchto zařízeních fungují jídelny, místnosti k odpočinku, šatníky, zázemí pro osobní hygienu a jako velmi potřebné jsou zde ošetrovny s lékařem nebo zdravotní sestrou (12).

Legislativní podmínky pro poskytování sociálních služeb stanovuje Česká republika v „zákoně č. 108/2006 Sb. o sociálních službách.“ Do oblasti služeb, které se poskytují osobám bez přístřeší patří nízkoprahová denní centra, noclehárny, azylové

domy pro jednotlivce nebo rodiny s dětmi, terénní programy, domy na půl cesty, krizová pomoc (24).

Nízkoprahová denní centra poskytují ambulantní a obvykle i terénní služby. Umožňují prostředky pro naplnění osobních potřeb, zejména zahrnují osobní hygienu, stravu, ošacení, sociálně terapeutické činnosti a pomáhají při uplatňování práv a obstarávání osobních věcí (31).

Noclehárny nabízejí služby především pro přespání na jednu noc, ale uživatelé ji mohou využít i opakovaně, několik nocí za sebou. Další službou je zde možnost přípravy stravy a zázemí pro osobní hygienu. Jde o služby ambulantního typu (31).

Azylové domy pro jednotlivce nebo rodiny s dětmi se řadí ke službám pobytového druhu. Jde o komplexní pomoc osobám bez domova. Zahrnuje služby sociálního poradenství, zajištění základních životních potřeb, hledání východiska z krizové situace, ustálení v životní situaci, potravinovou banku a obstarávání osobních potřeb atd. (31).

Terénní programy pracují s uživateli v jejich přirozeném prostředí, jde o specifickou oblast sociální práce. Tyto programy mají za úkol pomoci osobám, které jsou ohrožené rizikovým způsobem života, a nebo již tímto způsobem fungují. Programy se podílejí na vyhledávání potenciálních uživatelů, a zároveň nabízí sociální pomoc s nízkým prahem dostupnosti (31).

Domy na půl cesty je zařízení pobytového typu. Tato služba je určená mladým lidem do věku 26 let, jenž opustili dětský domov nebo jakoukoli ústavní výchovu, pochází z dysfunkčních rodin a nebo přichází z dokončeného výkonu trestu. Služba nabízí ubytování s veškerým vybavením (kuchyňka, wc, koupelna, místnost pro společenskou zábavu a volný čas). Cílem je pomoci mladým lidem, aby se dokázali orientovat ve společnosti a v jejich možnostech, které nabízí. Také mladé lidi naučit běžným návykům jako je zaměstnání, hospodaření s financemi, a tím jim pomoci začlenit se do společnosti (31).

Krizová pomoc nabízí možnosti sociální pomoci terénního, ambulantního a pobytového typu. Služba je poskytována osobám, které se ocitají v akutní krizi, mohou

být ohroženi na zdraví či životě. Tato pomoc zahrnuje stravování, ubytování, sociálně terapeutické činnosti apod. Služba je často poskytována ženám, jenž se nacházejí v domácím násilím (31).

1.3 Vývoj legislativy

Tato kapitola bude zahrnovat historický nástin vývoje v přístupu k chudým, legislativu a vyhlášky týkající se osob bez přístřeší a obcí. Dále se zabývá možnými návrhy pomoci a přístupu k těmto lidem.

1.3.1 Historický vývoj

Historie pomoci potřebným tedy i chudým je vázána na určité formy solidarity ve společnosti. „Solidarita má mezi společenskými a náboženskými hodnotami výsadní postavení“. Jde o doporučený postoj k těmto lidem, což je hlavní součástí moderního pojetí sociální práce, a řadí se do oblasti morálky. Podporu potřebným zajišťovala hlavně instituce rodiny a pokud toho nebyla schopná, zastoupila ji církev. V historii přístupu k chudým má nezastupitelné místo církev a s tím spjaté náboženství (9).

Záleželo na zemi a jaké náboženství se v ní vyvíjelo. Mohlo se jednat o buddhismus, islám nebo křesťanství. Na našem území v péči o chudé mělo velký vliv křesťanství. Toto náboženství jeví člověka jako důstojnou bytost (11).

Zdůrazňuje dvě přikázání lásky a to „milovat Hospodina a milovat svého bližního jako sám sebe“. Můžeme tedy říct, že křesťanství je sociální náboženství, protože se orientuje nejen na sebezdokonalování, ale i na zkvalitňování mezilidských vztahů ve společnosti. Praktikování lásky se projevovalo buď samotnými skutky nebo přispívání finančními prostředky ve formě almužen do pokladen v kostele nebo ve formě sbírek (9).

Náboženství formuje nejen postoje dárců, ale i příjemců. Některá odrazují od příjmu dávek a snaží se člověka motivovat, aby se snažil ze své situace dostat sám jako je to např. u křesťanství nebo judaismu. V islámských nebo pravoslavných zemích je pozice žebráka uznávána jako normální společenské postavení a v zásadě je chudoba brána za náboženskou ctnost (9).

V Evropě se již od starověku formují pokusy o etiku, jak propojit rozumovou složku s morálkou, která bude ovlivňovat jednání lidí. V současné společnosti

nacházíme formy solidarity, které jsou spíše proměnlivé a slabší než v minulosti. To znamená, že osoby, které jsou závislé na pomoci druhých, jsou odkázáni na pomoc rodiny nebo komunity, ve které se nacházejí. Pokud se jim tato forma solidarity nedostává přichází na řadu stát. Stát v této oblasti zaručuje vzdělávání odborníků a zřizování institucí, které se tímto jevem zabývají. V této oblasti začaly působit i nestátní instituce, které podléhají kontrolám státu. Vývoj solidarity se průběžně měnil, zejména docházelo k profesionalizaci a institucionalizaci sociální péče (9)

1.3.2 Legislativa sociální pomoci v obcích a celé ČR

Termín sociální péče (pomoc) vznikl z pojmu chudinská péče. Tato pomoc se vyvíjela ze začátku jako dobrovolná práce církví, posléze dobročinné spolky a nakonec se pomoci ujala obec, v přenesené působnosti státu (4).

V Českém království byla veřejná politika vedena proti tulákům, kde přísně rozlišovala práce schopné a neschopné, kdy první skupinu trestala a o druhou se starala. Tato politika byla také objektem říšského policejního řádu za Ferdinanda I., který nastolil domovské právo. S represivní politikou vůči tulákům narážíme i v opatřeních Marie Terezie. Tohle represivní právo bylo zrušeno v roce 1811 s nástupem industrializace (17).

Tato politika směřovala k měšťanům a šlechtě, ti měli povinnost se starat o chudé podle nařízení pro Království české. Poté začaly vznikat „instituce ratejny jako společného ubytování a stravování chudých na statku“. V roce 1661 vyšel patent o tulácích a žebrácích, který ukládal povinnosti městu, a tím pokračovala represivní politika proti žebrákům (17).

Tento patent zajišťoval právo rozhodovat o právu žebrat na jejich území. Právo bylo přiznáváno jen „práce neschopné chudině.“ Veškeré ostatní rozhodnutí a povinnosti měla stále v pravomoci církev. Povinnosti obce pečovat o chudé přišly až později (4).

Obec se začala také starat o své žebráky na základě dekretu z roku 1784. Nejprve se snažili regulovat žebratou, kdy sami určovali, kdo smí na jejich území žebrat.

Tyto povolení se postupem času stávaly součástí správy obce a domovského práva, a z toho se pomalu začalo vyvíjet právo na pomoc v nouzi, tzv. chudinské zákony (17).

Represivní politika se začala obracet na mírnou stranu až za vlády Josefa II. Zrušil nevolnictví, které udávalo závislost poddaného člověka na šlechtici. Dále zinstitutionalizoval chudinskou péči, rušil kláštery a nařídil nové dekrety např. poupravil právo a majetek farních chudinských ústavů, vydal pravidla pro ústavy sociální péče, kromě toho zřizoval nové organizace jako nalezince, chorobince. Chudinské ústavy byly již státními institucemi a v roce 1803 byli tzv. otcové chudých, což byli správci ústavů, prohlášeni za veřejné činitele (17).

Problém nastal, když města nechtěla pečovat o chudé z jiných měst a obcí. A tak se začala rozlišovat místní chudina od cizí. Za tímto účelem vznikalo domovské právo. Toto právo ukládalo povinnost starat se jen o své žebráky. Ostatní, kteří se nenarodili v obci, kde žebrali, museli se vrátit do své rodné obce (17).

V polovině 19. století byla upravena veřejná chudinská péče „tzv. chudinským zákonem č. 59/1868 č.z.z. a zákonem č. 105/1883 ř.z., o domovském právu“ (4).

Domovské právo říká, že každý obdrží společně s křestním listem i potvrzení o domovském právu (17).

Obce musí dodržovat zásady péče o chudé, kdy dodržují poskytování péče, jen v případě, že jde o chudého s domovským právem (4).

Z domovského práva byla odvozena povinnost obce „postarat se o osoby do ní příslušející v případě jejich nouze“ (9).

V platnost byla chudinská správa prohlášena říšským zákonem č. 59/1868. Na obecní chudinské pokladny se převedl majetek farních chudinských ústavů. Pokladny zajišťovali chudým jejich základní potřeby, jako např. stravu, obuv, šatstvo, ubytování (v pastoušce), zařazení do ústavu. Vzestup zájmu o chudinskou péči byl spolu s péčí o zdraví a o školství. V této době se zavedlo povinné vzdělávání, zkvalitňovala se zdravotní péče a péče o opuštěnou mládež (17).

Veřejná chudinská péče byla zajišťována v podobě „tzv. uzavřeného chudinského zaopatření v ústavech a volného zaopatření chudých mimo ústav.“ Navíc v této době existovala i soukromá chudinská péče. Do níž můžeme zařadit nejrůznější

spolky či organizace, ale také sem patří soukromé obdarování almužnou. Tento systém trval až do roku 1956. V tomto období vstoupil v platnost zákon č. 55/1956 Sb. o sociálním zabezpečení, jenž ho nahradil. Nejdůležitější změnu přinesl tento zákon „v přenesení výkonu sociální péče na stát.“ Tento zákon do dnešní doby prodělal spoustu změn a přejmenování. V současnosti mluvíme o zákonu č. 582/1991 Sb. o organizaci a provádění sociálního zabezpečení (4).

1.3.3 Vyhlášky týkající se bezdomovectví

Právní úpravy České republiky nedefinují pojem bezdomovec ani bezdomovectví. Bezdomovec je osoba spojována se ztrátou bydlení. Právo na bydlení bylo přijato v roce 1996 jako „nezadatelné sociální právo“ v Evropské sociální chartě. S tímto jevem souvisejí společenské problémy:

- „veřejnoprávní podpora výstavby a údržby bytového fondu
- regulace nájemného
- sociální bydlení
- sociální příspěvek na bydlení
- bezdomovectví“ (15)

Právní řád vysvětluje pouze obsah pojmu bezdomovectví v souvislostech se zařazením do společnosti těchto osob bez domova. Předpisy se týkají sociálního zabezpečení a jeho organizaci (25).

V oblasti sociální péče o osoby bez domova se zabývá zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. Sociální služby poskytované těmito lidem jsou druhem sociální prevence. Služby sociální prevence mají za cíl „zabránit sociálnímu vyloučení, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností a sociálně znevýhodňující prostředí.“ Cílem služeb sociální prevence je pomoci lidem v jejich nepříznivé životní situaci a zároveň se snažit ochránit majoritu před původem a rozšiřováním nežádoucích jevů (4).

Legislativa v ČR řeší sociální pomoc také pomocí dávek, které jsou upraveny v „zákoně č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře, zákon č. 111/2006 Sb. o pomoci v

hmotné nouzi a zákon č. 110/2006 sb. o životním a existenčním minimu.“ V těchto zákonech a jejich vyhláškách se stát snaží pomoci osobám bez domova peněžitou dávkou (25).

Zákon o pomoci v hmotné nouzi má přesně stanovené podmínky pro výši vyplácení dávek. Dále řeší pomoc lidem, jenž se ocitli v tíživé životní situaci spojené s nedostatečnými příjmy. Osoba bez přístřeší splňuje podmínky tohoto zákona, který přesně definuje, kdo má nárok. Tento zákon obsahuje několik příspěvků. A ty mají každý jiné podmínky pro splnění nároku na něj. Zahrnuje tedy: (6)

- příspěvek na živobytí – se vyplácí, pokud osoba nedosahuje na úroveň živobytí. Vypočítává se od životního minima, které je předem určeno a započítávají se zde i ostatní dávky, které osoba pobírá. Obecně by tento příspěvek měl dorovnat životní minimum (6).
- doplatek na bydlení – je určena osobám, které po zaplacení uhrády za ubytování nemají dostatek financí k živobytí, tzn. že nedosahují na životní minimum. Doplatek se vyplácí pouze lidem, kteří pobírají příspěvek na živobytí a na bydlení (6).
- mimořádná okamžitá pomoc - má zabezpečovat osoby v nenadálých životních situacích. Vyplácí se jednorázově nebo opakovaně, a buď v peněžní nebo věcné formě (6)

Zákon o životním a existenčním minimu má značné uplatnění v zákoně o pomoci v hmotné nouzi. V tomto zákoně plní hlavní podmínku pro stanovení hmotné nouze. „Životní minimum je minimální společensky uznaná hranice peněžních příjmů k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb“ (26).

Existenční minimum „je minimální hranicí peněžních příjmů, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežít“ (6). Nižší finanční příjem než stanovuje existenční minimum znamená ohrožení člověka (28).

Zákon o státní sociální podpoře patří do jednoho z pilířů sociálního zabezpečení. Poskytuje peněžité dávky osobám v nepříznivých sociálních situacích. Zahrnuje sedm dávek, které se rozdělují na testované a netestované (25).

U tzv. testovaných dávek se zjišťuje příjem oprávněných osob a u tzv. netestovaných dávek se příjem nevyžaduje. Jde o systém, který je z větší části určen osobám v dlouhodobé nepříznivé sociální situaci, především nízkopříjmovým rodinám s nezaopatřenými dětmi (26).

Do těchto oblastí zařazujeme přídavek na dítě, příspěvek na bydlení, rodičovský příspěvek, dávky péstounské péče, porodné a pohřebné. Vzhledem k těmto dávkám osoba bez přístřeší nemá šanci na ně dosáhnout. Např. příspěvek na bydlení se vyplácí jen těm, kteří ještě nějaké bydlení mají (5).

1.3.4 Legislativa v obcích z pohledu bezdomovectví

Obec „je základním územním samosprávným společenstvím občanů – tvoří územní celek stanovený hranicí území obce.“ Stejně jako kraj má vlastní majetek, navenek vystupuje v právních vztazích pod svým vlastním jménem a nese za sebe odpovědnost. Stát jí může ze zákona udělit pověření „k výkonu jednotlivých úkonů státní moci jako nejnižší článek státní správy. Při výkonu působností se orgány obce řídí zákony, jinými právními předpisy, usnesením vlády, směrnicemi ústředních správních úřadů a opatřeními příslušných orgánů veřejné správy přijatými při kontrole výkonu přenesené působnosti podle tohoto zákona.“ Jde o zákon č. 128/2000 Sb. o obcích (16).

Občanem obce se stává každá fyzická osoba, která je občanem ČR a má přihlášení k trvalému pobytu. V obci se o správu stará zastupitelstvo o 5 – 55 volených členech podle velikosti obcí, to nařizuje zákon č. 152/2000 Sb. o volbách do zastupitelstev obcí. Dále spravuje obec rada obce s 5 – 11 členy podle velikosti obce a v čele obce stojí starosta. Pokud v obci není rada, zastává tuto funkci starosta obce. Správu zaručuje obecní úřad a dozor zabezpečuje krajský úřad. (16)

Obce v sociální správě mají přímo určené postavení. Jejich pozice jsou zakotveny v „zákoně č. 114/1988 Sb. o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení, v platném znění.“ Podle tohoto zákona má poskytovat a obstarávat svým občanům sociální služby (14).

Obec by měla spolupracovat s ostatní státní správou, s nestátními neziskovými organizacemi a církví. Povinností obce je také příslušným orgánům napomáhat

vyhledávat tyto občany a pokud to není v její kompetenci, tak o nich informovat, a nebo přímo zajistit danou službu nebo sociální dávku. Dalšími zákony, kterými se obce musí řídit jsou: (16)

- „zákon č. 128/2000 Sb. o obcích,
- zákon č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 100/1988 Sb. o sociálním zabezpečení“ (16).

Obec má povinnost předkládat svým občanům základní standard sociálních služeb v rozsahu, který jej stanovuje státní politika. Tyto služby hradí ze státního rozpočtu. Obecní úřady fungují dle „zákona č. 128/2000 Sb. o obcích“, kdy obec zahrnuje určité území a je vymezena hranicemi tohoto celku. Každá obec by se měla starat o rozvoj svého územního celku a své občany. Obce rozlišujeme trojího typu: (16)

Obec v samostatné působnosti tvoří na svém území takové možnosti služeb, jenž byly ustanoveny v komunitním plánování obce. Obce často zřizují terénní programy, které hradí ze svého rozpočtu a v menší míře se mohou podílet na nestátních neziskových organizacích (16).

Obecní úřad v přenesené působnosti „vykonává státní správu ve věcech zákonem vymezených pro své občany a pro občany spádových obcí.“ Na poskytování těchto služeb dostává obec příspěvky ze státního rozpočtu. Dozorčím orgánem je zde krajský úřad. Obce schvalují dávky hmotné nouze a pro zdravotně postižené občany. Tyto dávky lidem vyplácejí. Poslední povinností obce je zajišťovat sociální práci v rámci možností řešení hmotné nouze (16).

Obecní úřad obce s rozšířenou působností působí skoro v rozsahu někdejších okresních úřadů. V oblasti sociálních služeb pro bezdomovce poskytuje okamžitou pomoc. Tento typ obce uhradí náklady za sociální služby nejen občanům, kterým vyplácí i příspěvky na tyto služby, ale poskytne úhradu v předem dohodnutém rozsahu registrovaným organizacím. Zároveň vystupuje jako kontrolní orgán (16). Dávky hmotné nouze vydává občanovi jestliže:

- „je propuštěn z výkonu vazby nebo z výkonu trestu odnětí svobody

- je po ukončení léčby chorobných závislostí propuštěn ze zdravotnického zařízení, psychiatrické léčebny nebo léčebného zařízení pro chorobné závislosti
- je propuštěn ze školského zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy nebo z pěstounské péče po dosažení zletilosti, resp. v 19 letech
- nemá uspokojivě naplněny životně důležité potřeby vzhledem k tomu, že je osobou bez přístřeší
- je osobou, jejíž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby.“ (16)

1.3.5 Obec a možné přístupy pomoci osobám bez přístřeší

Pokud se na obec obrátí osoba bez zajištění základních životních potřeb, měla by postupovat podle daných kroků. Prvním krokem by měla nejprve zjistit veškeré informace týkající se zaměstnání, bydlení apod. Následující informace by se měly týkat určitých doporučení, co by člověk bez domova mohl na své situaci zlepšit. Poté ho poučit jaké má práva a povinnosti, a nakonec mu nabídnout možnosti pomoci, které jsou v rámci obce možné (19).

Základní informace o osobě, zda má:

- současné zaměstnání, aktivní práce
- evidence na Úřadu práce, zda je nebo jí v tom něco zabraňuje
- v péči dítě
- trvalé bydliště
- prostor pro bydlení nebo již ztratila bydlení
- finanční prostředky (pro řešení hmotné nouze) (19)

Doporučení osobě, aby co nejdříve:

- vyřídila žádosti na úřadu práce k evidenci uchazečů o zaměstnání, popřípadě si zažádalo o podporu v nezaměstnanosti, o příspěvek na bydlení a další dávky ze systému státní sociální podpory (19)

- podala žádosti o příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení nebo v případě nutnosti o mimořádnou okamžitou pomoc na příslušném úřadu práce v jeho místě trvalého bydliště (19)
- a požádala o informace o poskytovatelích ubytování a jiných služeb, které mu mohou pomoci v jeho situaci (noclehárny, azylové domy) (19)

Poučení o právech a povinnostech :

- pracovníci úřadů jsou za každých okolností povinni sepsat s žadatelem každou žádost o dávky, pokud odmítnou, tak trvat o sepsání potvrzení o proběhlém jednání (19)
- za tyto osoby, pokud jsou registrovaní na Úřadu práce, je plátcem jejich sociálního a zdravotního pojištění stát (19)
- člověk může poprosit svého praktického lékaře o předepsání léku bez doplatku, a nebo zažádat o úhradu těchto léků zdravotní pojišťovnu, kde by byla osoba prověřena revizním lékařem příslušné pojišťovny (19)

Nabízení možnosti pomoci:

- osoba si může zažádat o přidělení obecního bytu, pokud je vlastníkem takovýchto bytů (19)
- obec je povinna předat informace o možnostech ubytování v blízkém okolí, a nebo zprostředkovat kontakt s těmito poskytovateli (19)

2 PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je zjistit, jak se obce potýkají s problematikou osob bez přístřeší a jaké formy sociální práce s nimi užívají, případně jaká opatření se v řešení těchto problémů osvědčila.

2.2 Výzkumné otázky

Jaké jsou zkušenosti a možná řešení problematiky bezdomovectví z pohledu starostů malých obcí ?

3 METODIKA

3.1 Použité metody a techniky

Ve své práci jsem využila kvalitativního výzkumu. Použila jsem metodu kvalitativního dotazování prostřednictvím rozhovoru pomocí návodu.

Rozhovor pomocí návodu je utvořen seznamem otázek nebo témat, které je důležité během rozhovoru projít. Návod zajišťuje tazateli, že se dostane na všechna témata. Tento typ dává tazateli volnost přizpůsobovat znění otázek dle situace a prostředí. Návod napomáhá k udržení orientace rozhovoru, ale zároveň nechává dotazovaného vyjádřit své názory a zkušenosti (1).

Rozhovory jsem prováděla se starostmi malých obcí v okresech Přerov a Český Krumlov. Rozhovor se starosty obsahoval celkem 15 otázek.

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor představovali starostové malých obcí ve dvou regionech. Celkem cílového souboru bylo 10 dotazovaných starostů, a to 5 starostů v okrese Přerov a 5 starostů v okrese Český Krumlov. Snažila jsem se od dotazovaných získat veškeré informace, nejen obecně týkající se fenoménu bezdomovectví, ale také jejich konkrétní zkušenosti s tímto jevem v jejich obci. Dále měli vypovídat, jaké formy práce s nimi využívají, která řešení se jim osvědčila. A posledním okruhem otázek jsem se chtěla dozvědět, zda využívají, a nebo spolupracují se sociálními službami v jejich daném okrese.

Dotazování starostové byli informováni o anonymitě jejich odpovědí a získané informace budou sloužit pouze pro zpracování bakalářské práce. Získané rozhovory od starostů malých obcí budou možné k nahlédnutí v soukromém archivu. Jednotlivé rozhovory probíhaly samostatně se starosty a jen na jejich souhlas s dalšími osobami, většinou s jejich spolupracovníky na obci, kteří je doplňovali. V průběhu získávaných

rozhovorů byli dotazovaní starostové velmi vstřícní a zároveň velice otevření, a také atmosféra jednotlivých rozhovorů byla přátelská a uvolněná.

3.3 Vlastní realizace výzkumu

Na konci roku 2011 jsem si nejprve sestavila návod k rozhovoru. Poté jsem si začala domlouvat schůzky s jednotlivými starosty v okresech Přerov a Český Krumlov. Starosty jednotlivých obcí jsem kontaktovala pomocí e-mailu a požádala je o rozhovor. Termín našich setkání jsem ponechala na nich. Rozhovory se uskutečňovaly na jejich pracovištích. Vlastní realizace výzkumu proběhla na přelomu měsíců leden a únor 2012.

4 VÝSLEDKY

Výsledky byly uspořádány do třech hlavních oblastí. Tyto oblasti vycházejí z předem utvořeného návrhu rozhovoru (viz. příloha) a z předem vypracovaných otevřených otázek. První oblast otázek se týkala definování pojmu osoby bez přístřeší. Druhou oblastí byly otázky vztahující se výskytu bezdomovectví v jejich obci a s nimi spojené zkušenosti. A poslední třetí oblast se zaměřila na návrhy možného řešení či pomoci osobám bez přístřeší.

1.1 Obecné údaje o cílovém souboru

Cílový soubor tvořily starostové obcí v okresech Český Krumlov a Přerov. V každém okrese se rozhovorů zúčastnilo 5 starostů obcí. Cílový soubor jsem rozpracovala do tabulek dle okresů pro lepší nástin.

Tab. č.1 Charakteristika prvního zkoumaného souboru

Rozhovory okres Přerov

	Obec	Počet obyvatel
Starosta A	Přestavlky	250
Starosta B	Stará Ves	608
Starosta C	Horní Moštěnice	1650
Starosta D	Beňov	770
Starosta E	Radvanice	292

Zdroj: vlastní výzkum

Tab. č.2 Charakteristika druhého zkoumaného souboru

Rozhovory okres Český Krumlov

	Obec	Počet obyvatel
Starosta 1	Mojné	222
Starosta 2	Křemže	2404
Starosta 3	Holubov	896
Starosta 4	Zlatá Koruna	705
Starosta 5	Mirkovice	???

Zdroj: vlastní výzkum

1.2 Definice osoby bez přístřeší

Nejprve jsem se dotazovala respondentů, zda by mi mohli definovat pojem osoby bez přístřeší.

V okrese Přerov se starostové v definování tohoto pojmu ve větší míře shodovali. Nejvíce starostů (3) definovalo osobu bez přístřeší v podstatě jako člověka bez zaměstnání, bez rodiny, který má spoustu dluhů, kdy tato osoba nemá žádné bydlení a trpí závislostí, kterou je často alkohol: „... *člověk, který nepracuje, nemá kde bydlet, má mnoho dluhů a je závislý na alkoholu...*“.

Ostatní respondenti (2) definovali tuto osobu podobným způsobem, ale ke svému tvrzení dodávali, že si za tuto situaci mohou sami: „...*lidé, kteří jsou na ulici, bez střechy nad hlavou, jsou smířeni s touto situací a nechtějí ji řešit...*“. Další přidávali ke svému tvrzení, že tito lidé upadnout na dno společnosti: „...*lidé upadnou do beznaděje, přestanou mít motivaci ke zlepšení svých poměrů a stačí jim málo...*“. Dále uvedli, že člověk pokud ztratí zaměstnání v 50 ti letech a více, tak má velké problémy najít práci a pokud nemá rodinu, tak se může stát rychle bezdomovcem: „...*ztráta zaměstnání*

s věkem 50 plus se rovná prakticky bezdomovec...“. Také tuto osobu přirovnával 1 dotazovaný starosta k vandrákovi.

V okrese Český Krumlov se v definování pojmů shodla většina respondentů (5). Definovali ho podobně jako v okrese Přerov: „...*člověk, který nemá práci, je bez finančních prostředků a bez rodiny...“*

Jenom jeden respondent měl specifický náhled na tyto osoby: „*Je to člověk, kterému tento styl života vyhovuje, nepracuje a nechce pracovat a zneužívá sociální stát a jeho dávky“*“.

Další otázkou v této oblasti bylo definování skrytého či potencionálního bezdomovectví.

V okrese Přerov i Český Krumlov respondenti tyto dvě formy v zásadě nerozlišují a uváděli podobné odpovědi: „*Jsou to lidé v dlouhodobé nezaměstnanosti s věkem 50 a více nebo to mohou být lidé s mnoha půjčkami, které nesplácí a poté si zařídí tzv. bydlení na obci“*“. Ve všech obcích, jak udávali starostové, se najde aspoň jeden člověk, který má ohlášené trvalé bydliště na adrese obecního úřadu.

Doplňující otázkou, která navazuje na druhou oblast otázek, se týkala zkušeností s bezdomovectvím v jejich obci.

V daných obcích na Přerovsku mají zkušenosti s bezdomovectvím všichni dotazovaní starostové. Zkušenosti měli buď jenom jako s dočasným jevem, kdy v jejich obci se objevily osoby bez přístřeší jen na krátký časový úsek, a nebo měli přímou zkušenost s občanem, který má v jejich obci trvalé bydliště, jenž se v nepříznivé situaci nacházel nebo nachází. Přímou zkušenost měli 2 starostové a 3 se pouze s tímto jevem setkali na krátkou dobu.

V regionu Českokrumlovska starostové na otázku zkušeností s bezdomovectvím v jejich obci odpovídali kladně 3 z 5. Osobní zkušenost s bezdomovectvím v obci

jakožto jejich občanem se setkal 1 starosta V krátkodobém časovém úseku se setkali s tímto jevem 2 starostové a vůbec žádnou zkušenost s bezdomovectvím v obci neměli 2 starostové.

Tab. č.3 Výskyt bezdomovectví

Okres	Osobní zkušenost s bezdomovectvím jako s občanem obce	Dočasný jev bezdomovectví v obci	Žádná zkušenost s bezdomovectvím
Přerov	2	3	0
Český Krumlov	1	2	2

Zdroj: vlastní výzkum

1.3 Výskyt bezdomovectví

V této oblasti otázek jsem se zaměřila na osobní zkušenosti s bezdomovectvím v jednotlivých obcích. Otázky se vztahovaly na pohlaví, věk, vzdělání či zaměstnání, kontakt s rodinou, podmínky bydlení, přivýdělek a na vztahy v obci s ostatními spoluobčany.

Na Přerovsku v příslušných obcích starostové, kteří měli osobní zkušenost s bezdomovectvím v obci uváděli velmi podobné osudy osob v tíživé situaci. V obou případech to byli muži ve věku nad 50 let s nízkým vzděláním a bez současného zaměstnání, ale snažili se přivydělávat sběrem starého železa a v jednom případě se snažila tato osoba najít si práci, a nebo aspoň příležitostnou brigádu na obecním úřadě. Také v obou případech uvedli, že tito lidé měli v minulosti rodiny, ale po rozvodu ztratili kontakt s rodinou. Podmínky jejich současného bydlení jsou nedostačující. Dále se zmínili o vlastnictví domu, ale tyto osoby se dostali do dluhů, které nespláceli a na jejich obydlí se vztahovala exekuce. Jejich mezilidské vztahy v obci byli popisovány: „... velmi kamarádské vztahy bez vážnějších konfliktů...“

V ostatních třech případech se starostové setkali s bezdomovectvím v jejich obci jen krátkou dobu, která trvala nejdéle 1 rok. Ve dvou odpovědích uváděli starostové

osudy dvou párů, muže a ženy s věkem do 40 let. Jejich vzdělání bylo střední s vyučením, kdy jeden muž stále pracoval a ostatní byli bez práce a nebyli evidováni ani na Úřadu práce. Kontakty s rodinou vůbec neudržovali a neměli ani zájem je kontaktovat, i když měli možnost se s nimi setkat. Jejich bydlení bylo nedostačující, žili v nevhodných podmínkách, jeden pár žil v polorozpadlém domě a druhý přežíval ve starých vojenských prostorách: „...žili v neobydleném domě na Loukách přibližně 3/4 roku...“, „...bydleli ve starých bunkrech po válce...“. Jeden pár se v zimním období přestěhoval k jednomu z místních občanů, který jim nabídl bydlení za minimální finanční částku: „...aspoň si přilepšili na zimu, v rozbouraném baráku by určitě umrzli...“. V obou případech páry měli s sebou jako doprovod psa. Vztahy s ostatními spoluobčany udávali jako bez konfliktní: „...vážné konflikty ne, ale byli stížnosti na ně skrz nepořádek...“.

Jeden starosta popisoval osobu bez přístřeší se kterou se setkal jako: „...muže s věkem nad 60 let...“. Jeho vzdělání bylo středoškolské s vyučením a poté do revoluce pracoval na českých drahách na pozici technika. V obci si přivydělával sběrem starého železa. Jeho bydlení bylo: „...čekárny a staré rozpadlé domy...“. Rodinné poměry se po rozvodu změnila a neměl žádný styk s rodinou. Mezilidské vztahy v obci vůbec neudržoval.

V okrese Český Krumlov měl přímou zkušenost s bezdomovctvím pouze 1 starosta. Jednalo se o muže nad 60 let, který trpěl duševní poruchou. Muž vystudoval střední školu s vyučením, poté pracoval v zemědělství. Zpočátku žil na statku, o který se nestaral: „...statek chátral a postupem času se rozpadával...“. Po několika letech se muž odstěhoval na Jižní Moravu: „...bez nějakého důvodu odešel na Jižní Moravu, kde se později ubytoval na místní faře a stará se teď o něj farář...“. Po ztrátě zaměstnání se snažil přivydělávat si v obci a u sousedů občasnými výpomocemi, také prodával staré železo do sběrných surovin. Rodinné vazby žádné nemá. Vztahy v obci byly na začátku formálního charakteru, ale poté vlivem duševní poruchy nastaly potíže: „...muž si

neustále na něco stěžoval a vyhrožoval svým sousedům, konflikty byly řešeny i s policií...“.

V dalším případě se starostové (2) setkali s bezdomovectvím jen jako s dočasným jevem v jejich obci. V jedné obci to byl muž nad 50 let a v druhé obci se objevili dva muži v seniorském věku.

V prvním případě muž pracoval příležitostně u místních podnikatelů, kteří mu zajistili i provizorní bydlení: *„...v maringotce je jen postel a stůl, sociální zázemí sdílí s ubytovanými v místním kempu...“.* Muž po rozvodu ztratil všechny kontakty s rodinou: *„Do této situace se dostal po rozvodu, kdy mu nezbylo vůbec nic, zůstal bez jakýchkoli prostředků“.* Vztahy v obci neudržel: *„...s nikým v obci se nehádal, jen pokud nebyl pod vlivem alkoholu a někde neusnul...“.*

V druhé obci se setkali se dvěma muži, kteří přišli z Českých Budějovic: *„...požádali o ubytování na místní ubytovně za výpomoc v obci...“.* Starosta jim vyhověl a sepsal s nimi smlouvu o ubytování na dobu určitou jednoho roku. Po krátké době se začali projevovat: *„...začali se objevovat první stížnosti na chování těchto dvou mužů, nedodržovali ubytovací řád...“.* Jeden z mužů byla osoba se zrakovým postižením, druhý muž se o něj staral. Po 6 měsících jeden muž umřel a druhý po smrti jeho přítele z obce odešel. Oba muži pobírali starobní důchody.

V tomto regionu další dotazování starostové (2) neměli do této doby žádnou zkušenost s bezdomovectvím v jejich obci.

1.4 Návrhy možného řešení

V této oblasti otázek jsem se dotazovala starostů na možnosti pomoci, co by byli ochotni udělat, jaké znají organizace či instituce v jejich daném okrese, které se zabývají touto problematikou. Dále se otázky týkaly jejich názorů na dostupnost sociálních služeb pro osoby bez přístřeší, co by uvítali nového v této oblasti služeb v jejich okrese a jaké

mají zkušenosti s řešením této situace, popřípadě co se jim osvědčilo v řešení fenoménu bezdomovectví.

V okrese Přerov starostové (5) na návrhy řešení se ve větší míře shodovali. Všichni dotazovaní starostové dokázali vyjmenovat organizace nebo instituce, které se touto problematikou zabývají: „...jsou zde charita, sociální odbor, azylový dům, armáda spásy, úřad práce, červený kříž...“. Dále uváděli jako možnost řešení ubytovny pro přechodné bydlení, a také byly zmíněny vyhřívané stany v zimě: „...měli možnost využít vyhřívaných stanů, ale nebyly využity skoro vůbec a tak stále žebrali u nádraží...“. Ve dvou obcích, kde se objevily osoby bez přístřeší na krátkou dobu, kontaktovali starostové (2) i policii ČR, kde se zajímali o jejich totožnost a minulost těchto lidí.

Starostové (5) se nadále shodli na dostatečné síti sociálních služeb pro osoby bez přístřeší v okrese Přerov. V těchto službách jim nic nechybí: „...informace jsou dostačující, ale využití těchto služeb není moc velké...“. Poté dodávali, že není dost efektivní terénní sociální práce.

S řešením problematiky bezdomovectví se setkali 3 starostové. Po každé se snažili osobu kontaktovat sami, ani v jednom případě osoba nepřišla žádat o pomoc, radu sama. V jednom případě byl starosta ochoten pomoci přímo: „...domlouvali jsme si schůzky na obecním úřadě a navrhoval jsem možné postupy k vyřešení jeho problému...“. Dále starosta navrhoval osobní asistenci na úřadech při vyřizování osobních dokladů, dávek a příspěvků: „...zavezl bych ho přímo na úřad...“. V jednom případě se setkali, ale s neúspěchem: „...poté muž nikdy v dohodnutém termínu nedošel...“. Osobní asistenci na úřadech navrhovali všichni dotazovaní starostové (5).

Návrhy možného řešení udávali ve všech obcích velmi podobné. První možnost udávali zaměstnání na obci formou veřejně prospěšných prací nebo brigád dle ročního období: „...zaměstnám ho na obci, ale neváží si toho, nedodrží pracovní dobu a popíjí se sousedy alkohol a dopoledne jsou už společensky unavení...“. Další řešení vidí

v protialkoholním léčení. Poté by uvítali možnost sociálního bydlení: „...*sociální byt by byl nejlepší, ale bohužel nejsou na to finance a ani prostory...*“. Z tohoto důvodu všichni dotazovaní starostové (5) uváděli, že nejlepší možné řešení pro obec i pro ně, je odkázat tyto osoby na organizaci, která jim poskytne odbornou pomoc.

V regionu Českokrumlovsko v obcích dotazovaných starostů uváděli velmi podobné odpovědi jako v okrese Přerov. Starostové uvedli organizace podobného typu jako v okrese Přerov: „...*úřad práce, charita, azylový dům, terénní programy, dům pro mladé, sociální odbor...*“.

Návrhy možného řešení u této otázky se daní starostové v odpovědích rozcházel. V jednom případě starosta vidí řešení v komunitním plánování sociálních služeb, v zaměstnávání na obci jako veřejně prospěšných prací a možnostech finančních půjček: „...*velké plus je tady stanovování komunitního plánu, poté bych je zaměstnal na obci a po projednání s radou poskytl i půjčku bez úroků...*“. V této obci starosta nechal i vytisknout brožurku s vypsáními sociálními službami, které jsou poskytovány v jejich kraji: „...*máme natištěné brožurka a na ně odkazujeme své občany...*“. U dalšího dotazovaného starosty byly návrhy zaměřeny zaměstnání a pomoci zařízení bydlení: „...*pomohl bych jen místnímu občanovi, abych věděl co od něj očekávat, ale také by musel přijít sám od sebe na obec, pak bych mu byl ochoten pomoci...*“. Další dotazovaní starostové se shodovali v návrzích svých řešení jako poskytnout zaměstnání na obecním úřadu a uvítali by výstavbu sociálních bytů: „...*aspoň jeden sociální byt do každé obce...*“.

V názoru na dostupnost sociálních služeb v jejich okrese se shodli všichni starostové vybraných obcí (5). Mají názor, že lidem je pomoc poskytovaná celkem dostatečně, ale síť sociálních služeb v Českém Krumlově není dokonale propojená. A hlavně uváděli, že zde probíhá komunitní plánování sociálních služeb: „...*doufám, že s komunitním plánováním přijdou i jisté změny...*“.

V okresech Přerov a Český Krumlov neuvedl ani jeden dotazovaný starosta nějaký návrh řešení, který by se mu osvědčil v praxi s těmito lidmi. Každý se aspoň zmínil o nějaké snaze jim pomoci, ale buď neměli osoby bez přístřeší zájem nebo se jim to vymstilo:

„...poskytl jsem jim bydlení a neuměli se chovat a dělali potíže...“

„...zaměstnám ho a on nechodí do práce, drába mu dělat nebudu...“

„...radil jsem, ať jdou na sociálku, že je i odvezu, ale nechtěli...“.

5 DISKUZE

Ve výsledcích výzkumné části jsem se snažila zjistit, jak se starostové potýkají s fenoménem bezdomovectví v jejich obcích. Dále jsem se zaměřila na to, jaké mají zkušenosti s tímto jevem. A nadále jak pracují s osobami bez přístřeší, poté jaká možná řešení pomoci se jim osvědčila. Výzkumu se zúčastnilo 10 starostů ve dvou okresech. Bylo to 5 starostů v okrese Přerov a 5 starostů v okrese Český Krumlov. Výzkum se uskutečnil na přelomu ledna a února 2012. Výsledky výzkumu diskutuji s teoretickými východisky.

První okruh otázek ve výzkumu se týkal definování pojmů bezdomovectví, případně jak by popsali osobu bez přístřeší.

Definice této osoby vycházely jen v negativním smyslu. Každý ze starostů zaujal záporný postoj k těmto osobám, jak vyplynulo z odpovědí. Na druhé straně vůbec nerozlišují různé typy bezdomovectví. Mají jenom jeden pohled na osoby bez přístřeší. Vůbec neberou v potaz skryté či potenciální bezdomovectví. Tyto osoby, které bychom mohly zařadit do těchto skupin, tak je starostové nevnímají jako osoby bez přístřeší. Za osobu bez přístřeší pokládají jenom tzv. zjevné bezdomovce.

Podle Hradeckého jsou zjevné osoby bez přístřeší, ty které žijí převážně na ulici, přespávají v parcích, na nádraží a v rozpadajících se budovách. I když je tato sociální skupina nejviditelnější, je zároveň nejméně početná (3).

Dotazovaní starostové to tak nevidí, možná je to způsobené právě jejich zkušenostmi, kdy se setkávají na svých obcích právě s těmito zjevnými osobami bez přístřeší a stávají se tak předmětem jejich řešení a pomoci. Zatímco tzv. skryté či potenciální osoby bez přístřeší neregistrují. A tyto dvě skupiny osob bez přístřeší, dle výsledků výzkumu spojují v jeden celek. Vnímají je až tehdy, pokud přijdou na obec s žádostí o přepsání jejich trvalého bydliště na obecní úřad, na „tzv. ohlašovnu.“ Ve

většině případů to bylo z důvodů půjček a následného nesplácení dluhů, kde jim hrozila exekuce majetku.

Podle Hradeckých je skryté bezdomovectví sociální skupina osob, které na první pohled nevypadají jako typické osoby bez přístřeší. V této skupině se nacházejí lidé bez domova, kteří jsou charakterističtí svým cestováním z jednoho místa na druhé, přespáváním u příbuzných a svých známých. Jejich problémy a způsob života skrývají před společností, a tím ani nevyužívají sociálních služeb, které jsou jim nabízeny (3).

Schwarzová uvádí, že potenciální bezdomovectví je situace, kdy osobám hrozí akutní ztráta bydlení. Jako příklad uvádí domácí násilí, squatory, přespávání v zahradních chatkách (12).

Tyto dvě skupiny osob bez přístřeší starostové spojili v jedno, a ani v jednom případě nepadl ani jeden podobný příklad. Je možné, že se s tímto jevem starostové v jejich obci nesetkali, a nebo si ho nedokázali spojit s fenoménem bezdomovectví.

Je zajímavé, že dotazovaní starostové se také ve větší míře shodli na tom, že jde o jistou volbu způsobu života těchto lidí, kteří si nepřejí, aby jim pomoc byla v jejich nepříznivé situaci poskytnuta. V tomto ohledu se domnívám, že starostové nemají dostatek zkušeností a problematice bezdomovectví se nevěnují vůbec, a nebo až tehdy, pokud se to začne týkat jejich obce. A to v případě až tato situace se stává neúnosnou a osoby bez přístřeší jsou ohroženi až extrémním vyloučením. I tak se problematice věnují zcela okrajově, podle svých vlastních možností a prostředků, které mají k dispozici.

Druhé téma otázek se týkalo zkušeností starostů s bezdomovectvím přímo v jejich obci. Otázky zahrnovaly identifikační údaje o osobách bez přístřeší, se kterými se starostové pokoušeli pracovat. Jednalo se o pohlaví, věk, vzdělání, zaměstnání, vztahy s rodinou, podmínky bydlení, přivýdělek a vztahy s ostatními spoluobčany v obci.

Zkušenosti starostů jednotlivých okresů jsem se snažila rozdělit do tří kategorií. První kategorie se týkala osobní zkušenosti s bezdomovectvím jakožto s občanem obce. Druhá kategorie se zaměřovala na zkušenosti s bezdomovectvím jako s dočasným jevem, kdy se osoby bez přístřeší jen v obci usadily na krátkou dobu. A poslední kategorie byli starostové, kteří se s fenoménem bezdomovectví v jejich obci vůbec neselekali a nemají s nimi tedy žádnou zkušenost.

V okrese Přerov z výsledků výzkumu vyplynulo, že ve vybraných obcích u dotazovaných starostů se ukázala aspoň nějaká zkušenost s tímto jevem. Všechny 5 starostů mělo zkušenost s problematikou bezdomovectví. Ve třech obcích se vyskytovali muži nad 50 let věku a ve dvou obcích to byly partnerské páry se psy s věkem do 40 let. Tyto osoby bez přístřeší, se kterými se starostové snažili pracovat měli středoškolské vzdělání s vyučením, a jedna osoba docela měla trvalý pracovní poměr. Osoby bez přístřeší v těchto případech se živily sběrem starého železa, a nebo různými výpomocemi v obci. Také se ve všech odpovědích na otázku kontaktu s rodinou objevovalo, že nikdo neudrzuje přímé vztahy s rodinou, že po rozvodu se zprerhaly všechny rodinné vazby, které osoby bez přístřeší měly. Ale na druhé straně vztahy se spoluobčany, neboli se svými sousedy měly velice dobré, přátelské, a bez vážných konfliktů. Což se objevilo asi ve dvou případech. A u ostatních vztahy vůbec neudrzovaly a s nikým se raději z obce nestýkaly. Způsob jejich bydlení byl ve všech případech nedostačující. Žili buď v rozpadlých domech, stacích, a nebo přespávali v čekárnách autobusů nebo vlakových nádražích.

V regionu Českokrumlovska výsledky ukázali, že osobní zkušenost s bezdomovectvím v obci dotazovaných starostů má jen 1 starosta. 2 starostové se s fenoménem bezdomovectví potýkali jen jako s dočasným jevem a 2 starostové neměli vůbec žádnou zkušenost s tímto jevem v jejich v obci.

V tomto regionu se objevily osoby bez přístřeší. Byli to muži s věkem nad 50 a 60 let se středoškolským vzděláním. V jednom případě měl muž duševní poruchu. Další

dvě osoby bez přístřeší, se kterými se potkali starostové, byly osoby v důchodovém věku, které pobíraly starobní důchod, ale neměly zázemí, kde by mohly žít své seniorské období života v klidu a pohodlí. Z tohoto důvodu se uchýlili k životu na vesnici. Tito lidé bez domova neměli žádné rodinné vazby. Někteří vůbec rodinu neměli, a jiní zase ztratili kontakt s rodinou po rozvodovém řízení. Jejich podmínky bydlení se různily, jeden muž bydlel v rozpadajícím se domě, druhý v maringotce, kde způsob jejich bydlení byl značně nevyhovující. A v posledním případě muži přišli přímo z ulice a žádali o ubytování na místní ubytovně, což jim bylo vyhověno, a tak se jejich situace v bydlení zlepšila. Tito lidé si ve většině případů přivydělávali sběrem starého železa, které následně prodávali ve sběrnách starých surovin. Dále se snažili si přivydělat občasnými brigádami na obci, a nebo vypomáhali sousedům. Vztahy s ostatními spoluobčany byli ve většině případů bez konfliktů, jen někdy, jak uváděli starostové, se objevili stížnosti na jejich chování pod vlivem alkoholu. Ve většině případů tito lidé po čase opustili jejich vesnici, i když zde mají trvalé bydliště.

Posledním třetím tématem v rozhovoru byly možné návrhy řešení pomoci těmto lidem. Jaké jsou možné přístupy pomoci, a které formy sociální práce s nimi starostové využívají, případně která řešení s fenoménem bezdomovectví se jim v praxi osvědčila.

V obcích na Přerovsku se starostové potýkali s bezdomovectvím v negativním smyslu. Pokud se osobám bez přístřeší snažili pomoci, tak jejich pomoc striktně odmítaly. Dále se osoby bez přístřeší vylouvaly na to, že to již sami zkoušely si pomoci, navštěvovaly různé organizace, ale pomoci se jim nedostávalo a jejich situace se neměnila. Jako první řešení nepříznivé životní situace osob bez přístřeší uváděli starostové vyřízení osobních dokladů, podání žádostí na různé dávky a příspěvky, kdy nabízeli i osobní asistenci na příslušných úřadech.

I Hradecký uvádí, že každá osoba potřebuje místo, kde si může přijít promluvit, požádat o radu, pomoc (3). Právě v obcích k tomu slouží prostory obecních úřadů. Pomoc úředníků osobám bez přístřeší patří mezi povinnosti obce, jak i uvedla

Valachová (19). Dále uvádí, že povinností zástupců obecního úřadu je sepsat s nimi veškeré žádosti o příspěvky, dávky na které mají právo, také je důležité jim poskytnout informace o možnostech ubytování nejen v příslušné obci, ale i v nejbližším okolí (19).

Jako další možné řešení jejich situace vidí v zaměstnávání osob bez přístřeší na obci formou veřejně prospěšných prací nebo brigád. Ve výsledcích se ukázalo, že touto prací většina osob bez přístřeší pohrdá i nabídek občasného přivýdělku. Tento způsob řešení si myslím, že může být efektivní jen za předpokladu, že osoba o práci má opravdový zájem a snaží se těmito přivýdělkami obstarávat si základní životní potřeby. Poté jako možnost řešení jejich situace uvedli starostové obcí protialkoholní léčení, a nebo jakékoli léčení, které by je mohlo zbavit jejich závislostí.

Podle výzkumu by dotazovaní starostové nejvíce uvítali výstavbu sociálních bytů. Starostové se shodovali ve faktu, že v současné době, a ani v blízké budoucnosti nebudou mít dostatek finančních prostředků k výstavbě těchto bytů, i když by se vhodné prostory v obci nacházely.

V regionu Českokrumlovsko vzhledem k výsledkům starostové uváděli podobné návrhy řešení pomoci osobám bez přístřeší jako na Přerovsku. V tomto okrese se starostové v současnosti zaměřují na probíhající sestavování komunitního sociálního plánu, ve kterém se zaměřili právě i na problematiku bezdomovectví. Nejen samotní starostové, ale i já v tom vidím velký krok ku předu, a tak i následnému zlepšování služeb, možnostem pomoci a řešení této problematiky. Dále se v návrzích objevovaly možnosti zaměstnávání na obci, osobní asistence při vyřizování osobních dokladů, výstavba sociálních bytů a také možnost finančních půjček bez úroků.

Cílem mé práce bylo také zjistit jaká řešení pomoci se starostům osvědčila. Bohužel teorie není praxí. Všechny návrhy, kroky pomoci osobám bez přístřeší se neosvědčily žádnému z dotazovaných starostů, i když se snažili a postupovali podle návrhů přístupů pomoci. Starostové usilovali o to, aby osoby nasměrovali správným

směrem, ale snaha o změnu jejich životní situace byla pouze z jejich strany. Zatím tyto snahy o pomoc nebyly z jejich pohledu využity, ale věřím, že starostové nadále budou ochotni pomoci těmto lidem bez domova.

6 ZÁVĚR

V moderní společnosti se objevuje mnoho negativních fenoménů a mezi ně patří i bezdomovectví, které je člověku známé od prvních společností. Společnost se o tyto lidi bez domova starala různým způsobem a stará se dodnes. Sociální péče je poskytována v každém státě, ale rozlišným způsobem. Termínem bezdomovectví označujeme určitý způsob života a výskyt tohoto jevu.

Cílem bakalářské práce bylo zjištění, jak se starostové malých obcí potýkají s tímto fenoménem, jaké formy sociální práce s osobami bez přístřeší užívají, a eventuálně jaká řešení pomoci se jim v praxi osvědčila.

Teoretická část byla zaměřena nejprve na vymezení základních pojmů týkajících se bezdomovectví, osoby bez přístřeší a jejich typologii a příčiny bezdomovectví a také sociálnímu vyloučení. Poté se zabývala sociální prací s osobami bez přístřešení a poskytovanými sociálními službami pro osoby bez přístřeší. Poslední část uvedla náhled do historie přístupu k chudým a legislativní vývoj sociální péče (pomoci) v České republice, dále je zaměřena na legislativu v obcích a legislativu týkající se osob bez přístřeší.

Praktická část zjišťovala kvalitativním výzkumem pomocí rozhovorů podle návodu hlavní výzkumnou otázku této bakalářské práce. Hlavní výzkumná otázka zněla: „Jaké jsou zkušenosti a možná řešení problematiky bezdomovectví z pohledu starostů malých obcí?“ Cílovým souborem výzkumu se stali starostové malých obcí v okresech Přerov a Český Krumlov. Celkem dotazovaných starostů bylo 10, a to 5 starostů z obcí na Přerovsku a 5 z Českého Krumlova.

V mém výzkumu jsem došla k závěru, že dotazovaní starostové z obou okresů mají představu jen o zjevném bezdomovectví. Ostatní skupiny nerozlišují, jako je skryté či potenciální bezdomovectví. Zkušenosti s výskytem bezdomovectví v jejich obcích

měla většina dotazovaných starostů, jen dva uvedli žádnou zkušenost. Z toho vyplývá, že bezdomovectví není jenom jevem velkých měst a jejich odlehlých chudých částí, ale také malých obcí. Zkušenosti starostů na malých obcích s fenoménem bezdomovectví jsou negativní. Z výsledků výzkumů vyplynulo, že snahy starostů pomoci osobám bez přístřeší v jejich nepříznivé situaci, byli bez výsledku. V provedených rozhovorech se neobjevilo žádné možné řešení tíživé životní situace osob bez přístřeší, které by se osvědčilo v praxi. V uvedených výsledcích starostové navrhovali různá řešení jejich situací. Nejčastěji se objevovaly návrhy výstavby sociálních bytů, stanovování komunitního plánu sociálních služeb a možnost zaměstnání osob bez přístřeší na obci. Poté uváděli také jako možné řešení protialkoholní léčeni a finanční půjčky bez úroků. Z uvedených návrhů lze říci, že situace osob bez přístřeší starostům malých obcí není lhostejná. I když mají negativní zkušenosti s postojem osob bez přístřeší ke své nepříznivé situaci, i nadále mají starostové snahu je řešit.

Bakalářskou prací bylo zjištěno mnoho zajímavých poznatků a hlavně zkušeností starostů malých obcí v přístupu k osobám bez přístřeší. I přes skutečnost, že nemusí mít vždy dostatečné informace o problematice bezdomovectví, se jim snaží pomoci v řešení jejich situace. Na malých obcích osoby bez přístřeší nejsou anonymním problémem, jak to většinou bývá ve velkých městech. V obcích jsou osoby bez přístřeší více vidět, a proto by řešení jejich nepříznivé životní situace mohlo být snazší. Kdyby bylo dostatek finančních prostředků na výstavbu sociálních bytů, a nebo by se rozšířila terénní sociální práce z nejbližšího města či obce s rozšířenou působností.

Tato práce může sloužit jako zdroj informací pro širokou i odbornou veřejnost. Práci mohou využít i studenti Zdravotně sociální fakulty v Českých Budějovicích ve výuce sociální práce nebo jako podklad pro další výzkum.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Monografie:

1. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1.vyd. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 8073670402.
2. HRADECKÝ, I. a kol. *Definice a typologie bezdomovství*. 1.vyd. Praha: Naděje, 2007. 50 s. ISBN 9788086451138.
3. HRADEČTÍ, I. a V. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*. 1.vyd. Praha: Naděje, 1996. 85 s. ISBN 8090229204.
4. KAHOUN, V. Sociální péče. In: KAHOUN, V., et al. *Sociální zabezpečení : Vybrané kapitoly*. Praha: TRITON, 2009. s. 341. ISBN 9788073873462.
5. KAHOUN, V. Státní sociální podpora. In: KAHOUN, V., et al. *Sociální zabezpečení: Vybrané kapitoly*. Praha: TRITON, 2009., s. 288. ISBN 9788073873462.
6. KAHOUN, V. Životní a existenční minimum. In: KAHOUN, V., et al. *Sociální zabezpečení : Vybrané kapitoly*. Praha : TRITON, 2009. s. 277-280. ISBN 9788073873462.
7. MAREŠ, P. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. první. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ, 1999. 246 s. ISBN 8085850613.
8. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 288 s. ISBN 8071785490.
9. MATOUŠEK, O., a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. s. 309. ISBN 8071784737.
10. NAVRÁTIL, P. *Vybrané teorie sociální práce*. In: Matoušek, Oldřich. *Základy sociální práce*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2001. s. 183-192. ISBN 80-7178-473-7.
11. PRŮDKOVÁ, T.; NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví* 1.vyd. Praha: Triton, 2008. 93 s. ISBN 9788073871000.

12. SCHWARZOVÁ, G. Sociální práce s bezdomovci. In: MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. s. 315-330. ISBN 807367002.
13. ŠTĚCHOTOVÁ, M.; LUPTÁKOVÁ, M.; KOPOLDOVÁ, B. *Bezdomovci a bezdomovectví z pohledu kriminologie: závěrečná zpráva*. 1.vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. 111 s. Studie. ISBN 97880733806.
14. TOMEŠ, I. Obec v sociální správě. In: TOMEŠ, I., et al. *Sociální správa*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2002. s. 257. ISBN 8071785601.
15. TOMEŠ, I. Sociální souvislosti bydlení a bezdomovectví. In: TOMEŠ, I. *Obory sociální politiky*. první. Praha: Portál, 2011. s. 249-261. ISBN 978807367868.
16. TOMEŠ, I. Subjekty veřejné sociální správy. In: TOMEŠ, I., et al. *Sociální správa : úvod do teorie a praxe*. Praha: Portál, 2009. s.111-114 . ISBN 9788073674830.
17. TOMEŠ, I. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*, Praha: Portál, 2010. 440 s. ISBN 9788073676803.
18. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd., rozš. a přepr. Praha: Portál, 2004. 870 s. ISBN 8071788023.
19. VALACHOVÁ, K.; P SL, T. *Doporučení pro obce a města pro předcházení tvorby a rozšiřování sociálně vyloučených lokalit se zdůrazněním zajištění potřeby bydlení*. 1.vyd. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2009. 143 s. Edice dobré správní praxe. ISBN 978802543835.

Internetové zdroje:

20. *Bezdomovci*. [online]. eStránky: ©2011 [cit. 23.10.2011]. Dostupné z WWW: <http://www.bezdomovci.estranky.cz/>
21. *Business center: sociální vyloučení* [online]. 2011 [cit. 2011-12-16]. Slovník pojmů. Dostupné z WWW: <http://business.center.cz/business/pojmy/p2309-socialni-vyloucení.aspx>.

22. *Business center: nepříznivá sociální situace* [online]. 2011 [cit. 2011-12-16]. Slovník pojmů. Dostupné z WWW: <<http://business.center.cz/business/pojmy/p2305-neprizniva-socialni-situace.aspx>>.
23. DAVID, I. Vendelín Čtvrtek: Odložený happyend příběhu o zachráněném bezdomovci – část 2. In: *Ivandavid.cz* [online]. 8.1.2008 [cit. 2012-04-20]. Dostupné z WWW: <http://www.ivandavid.cz/2008/01/vendelin-ctvrtek-odlozeny-happyend.html>.
24. EXPERTNÍ SKUPINA SAD. *Typologie a struktura služeb*. In: Národní zpráva 2011 Kvalita služeb poskytovaných osobám bez domova. Ostrava: SAD, 2011. s.2. Dostupné z WWW: http://www.azylovedomy.cz/soubory/224_NARODNI%20ZPRAVA%202011_final.pdf.
25. FRANKOVÁ, A. Legislativa s dávkami pro bezdomovce počítá. In: *MUNIMEDIA* [online]. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 05.12.2010 [cit. 2011-12-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.munimedia.cz/prispevek/legislativa-s-davkami-pro-bezdomovce-pocita-577/>>.
26. *Kurzy.cz* [online]. © 2000 - 2011 [cit. 2011-12-16]. Životní minimum. Dostupné z WWW: <<http://www.kurzy.cz/kalkulacka/zivotni-minimum/>>.
27. MATOUŠEK, Oldřich, et al. *Metody a řízení sociální práce* [online]. Praha: Portál, 2003 [cit. 2011-12-14]. Dostupné z WWW: <http://sociologie1.wz.cz/download/E-books/metody_a_rizeni_socialni_prace-matousek_o.pdf>.
28. --O-- - [online]. 2011 [cit. 2011-12-16]. Chudoba a životní minimum. Dostupné z WWW: <<http://www.kamama.estranky.cz/clanky/chudoba-a-zivotni-minimum.html>>.
29. PETEREK, Lukáš. *Fenomén bezdomovectví - jak se dostat, žít a přežít na ulici v dnešní společnosti* [online]. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta

- pedagogiky, Katedra sociální pedagogiky, 2007. 66 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/135603/pedf_b/verze_pro_tisk.pdf>.
30. *PODPORA SOCIÁLNĚ - INTEGRAČNÍCH POLITIK A SLUŽEB* [online]. 2009 [cit. 2011-12-16]. Sociální exkluze (vyloučení). Dostupné z WWW: <http://www.epolis.cz/page.php?location=&menu=first&id=28&idNotion=9>.
31. *Portál sociální péče ve městě Brno* [online]. © 2009 [cit. 2011-12-12]. Služby sociální prevence. Dostupné z WWW: <<http://socialnipece.brno.cz/texty/5/podmenu/19/sluzby-socialni-prevence/>>.
32. *Programy sociální integrace* [online]. 2011 [cit. 2011-12-16]. Co to je sociální vyločení. Dostupné z WWW: <http://www.integracniprogramy.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=667&Itemid=295>.
33. *Základy sociální práce* [online]. České Budějovice: VŠERS, ©2009 [cit. 2011-12-12]. Dostupné z WWW: <<http://granty.vsiers.cz/dokument/Zaklady%20socialni%20prace.pdf>>.

8 KLÍČOVÁ SLOVA

Bezdomovectví

Osoba bez přístřeší

Sociální práce

Sociální služby

Sociální péče

9 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 - Rozhovor pomocí návodu

Příloha č. 1 - Rozhovor pomocí návodu

<p>Definice osoby bez přístřeší</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mohl/a byste mi definovat pojem osoby bez přístřeší? • Eventuálně i skryté či potencionální bezdomovectví, zkusil/a byste mi tyto pojmy vydefinovat? • Máte osobní zkušenosti s bezdomovectvím ve vaší obci?
<p>Výskyt bezdomovectví</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pokud máte nebo jste měli osobu bez přístřeší, byl to muž nebo žena? • Kolik měla tato osoba roků? • Víte jaké měla vzdělání a popřípadě, kde pracovala? • Žila tato osoba s příbuznými, má/měla svoji rodinu, eventuálně je/byla s nimi v kontaktu? • V jakých podmínkách tato osoba bez přístřeší bydlela/í?zda vůbec nějaké místo pro bydlení měla/má? Popřípadě kam odešla? • Čím si tato osoba přivydělávala (živila)? • Jaké vztahy měla/má ve vaší obci s ostatními spoluobčany?
<p>Návrhy možného řešení</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Co byste byli ochotni pro tyto osoby bez přístřeší udělat? • Do jakých institucí nebo organizací byste ji odeslaly pro radu v jejich tíživé situaci? (vyjmenovat - obecně) • Jaké možnosti služeb se Vám nabízejí ve vašem okrese pro tyto osoby? (vyjmenovat) • Máte pocit, že jsou všechny služby dostupné nebo Vám některé služby nebo organizace nabízející tyto služby chybí? • Pokud máte zkušenosti s řešením jejich nepříznivé situace, jaká řešení se Vám osvědčila?